

Frauda financiară. Provocări și soluții pentru profesioniștii în audit financiar și contabilitate – cercetare bibliometrică

Drd. Georgiana BURLACU,
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Facultatea
de Economie și Administrarea Afacerilor, România,
e-mail: burlacu.georgiana@feaa.uaic.ro

Prof. Univ. Dr. Habil. Ioan-Bogdan ROBU,
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Facultatea
de Economie și Administrarea Afacerilor, România,
e-mail: bogdan.robust@feaa.uaic.ro

Rezumat

Scop – Frauda financiară, considerată un act ilegal și voit care vizează obținerea de beneficii financiare în detrimentul altor persoane, a devenit recent o amenințare larg răspândită în companii și organizații, respectiv o provocare pentru auditorii financiari. În ultimii ani au avut loc frecvent scandaluri de fraudă financiară ale companiilor listate, ceea ce a atras o atenție deosebită din partea organismelor de reglementare din diferite țări. Acest studiu își propune să prezinte o analiză a evoluției publicațiilor științifice privind fraudă financiară din ultimii ani și cât de multe dezbateri și interes a stârnit acest subiect din partea cercetătorilor.

Metodologie – Acest studiu pornește de la un cadru care îmbină tehnici de analiză bibliometrică privind determinarea frecvenței cuvintelor cheie, analiza coautoratului, ceea ce permite analiza relevanței subiectului fraudei financiare în literatura de specialitate. Această metodă a fost utilizată pentru a descoperi ce subteme au fost acoperite în articolele de cercetare privind fraudă financiară.

Rezultate – Acest studiu contribuie la literatura de specialitate astfel: în primul rând, în acest studiu a fost posibilă obținerea de informații cu referire la cele mai importante reviste, articole, autori, cuvinte cheie care au reușit să surprindă aspecte legate de fraudă. În al doilea rând, rezultatele studiului indică o preocupare semnificativă din partea cercetătorilor cu privire la factorii determinanți ai fraudei, metodele de detectare și prevenire, rolul guvernantei corporative, respectiv al auditorului financiar în detectarea și prevenirea actelor frauduloase.

Limite – Limitele acestui studiu pot fi date de complexitatea subiectului, perioada de timp și numărul de articole analizate.

Originalitate – Deși analiza bibliometrică este destul de cunoscută, există puține publicații care utilizează acest tip de analiză, pentru a revizui literatura de specialitate pe tema fraudei financiare.

Cuvinte cheie: fraudă financiară; revizuirea literaturii; analiză bibliometrică; VOSviewer.

Clasificare JEL: M21, O32

Vă rugăm să citați acest articol astfel:

Burlacu, G., Robu, I.-B. (2024), Financial Fraud. Challenges and Solutions for Financial Auditing and Accounting Professionals – a Bibliometric Research, *Audit Financiar*, vol. XXII, no. 3(175)/2024, pp. 532-546, DOI: 10.20869/AUDITF/2024/175/019

Link permanent pentru acest document:

<http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2024/175/019>
Data primirii articolului: 19.01.2024
Data revizuirii: 20.02.2024
Data acceptării: 5.07.2024

1. Introducere

Încă din cele mai vechi timpuri, societatea umană a asistat la diferite influențe nefaste legate de sustragerea de bunuri, a faptelor ilicite sau a denaturărilor voite ale realităților economice.

La nivel științific fraudă financiară reprezintă o problemă de interes, care a suscitat de-a lungul timpului o serie de întrebări, nedumeriri și cugetări privind natura acestuia, originile sale, factorii determinanți, adevăratele implicații pe care le poate genera, dar și măsurile prin care acest act poate fi depistat, combătut și chiar eradicat.

În contextul economic actual, numeroasele prejudicii cauzate de fraudă financiară au atras o atenție sporită atât din partea mediului academic, al industriei, cât și din partea organismelor de reglementare (Abdullahi & Mansor, 2018; Chenguel, 2020; Ozili, 2020; Zhu *et al.*, 2021). În ultimele două decenii, marcate de mari crize, pandemii, războaie, fraudă financiară a adus pierderi considerabile economiei globale, fiind o amenințare în ceea ce privește eficiența și stabilitatea piețelor de capital (Zhu *et al.*, 2021).

Hughes *et al.* (1992) în *Concise Oxford Dictionary* descriu fraudă ca fiind „înselăciune criminală, utilizarea de reprezentări false pentru a obține un avantaj nedrept”. Recent, s-a acordat multă atenție detectării, cum ar fi „fraudă cu cardul de credit, fraudă bancară, fraudă în asigurări, fraudă în situații financiare, fraudă corporativă, fraudă în sectorul public, spălare de bani” (Mansour & Znaimat, 2023).

Association of Certified Fraud Examiners (ACFE), în raportul din 2022, care prezintă analiza a 2.110 de cazuri de fraudă financiară săvârșite la nivel mondial, estimează că, în medie, la nivelul unei entități pierderile generate de un astfel de act sunt de aproximativ 5% din veniturile totale anuale, în 79% din cazuri se evidențiază pierderi individuale sub 200.000 de dolari, iar aproximativ 21% din entitățile fraudate înregistrează în medie pierderi de peste 1.000.000 de dolari (ACFE, 2022).

În plus, mai multe studii legate de fraudă financiară au subliniat, de asemenea, modul în care activitățile frauduloase au afectat afacerile și economiile la nivel global de-a lungul anilor (Andoh *et al.*, 2018; Asmah *et al.*, 2019; Zahari *et al.*, 2020).

Realitatea nefericită este că numărul cazurilor de fraudă continuă să crească, reprezentând mai multe amenințări pentru entități și economii (Owusu *et al.*, 2021). În ultima

perioadă, cazurile de fraudă înregistrate la nivel global au crescut cu aproximativ 12% (ACFE, 2022). Creșterea numărului de cazuri de fraudă raportate, în parte, poate explica creșterea interesului de cercetare privind fraudă în ultimul timp.

De-a lungul timpului, fraudă financiară a reprezentat una dintre problemele care au condus la realizarea de cercetări în ceea ce privește istoria și apariția actelor frauduloase, factorii determinanți, modalitățile de prevenire, metodele de detectare a riscului de fraudă, precum și rolul auditorului financiar în investigarea și detectarea fraudelor financiare.

Frauda s-a constituit a fi o provocare grea și pentru auditorii financiari, atunci când vine vorba de evaluarea riscului de fraudă (Boyle *et al.*, 2015). Aceștia trebuie să se asigure de corectitudinea cu care situațiile financiare ale entității prezintă poziția și performanța financiară, respectiv rezultatele din activitatea operațională (Salem, 2012). Multe studii au arătat că experiența auditorului, tipul de personalitate, instruirea în materie de înșelăciune și scepticismul profesional au avut un efect pozitiv semnificativ asupra capacității auditorului de a detecta fraudă (DeZoort & Harrison, 2016; Putra & Dwirandra, 2019)

În ultimii ani, fraudă a devenit o discuție care primește un nivel ridicat de atenție din partea autorităților de reglementare, auditorilor și publicului din cauza eșecurilor corporative tot mai mari (Marzuki *et al.*, 2020; Wu *et al.*, 2022). Acest act ilicit este definit de către Standardele Internaționale de Audit (ISA), în cadrul ISA 240, ca fiind o *acțiune intenționată comisă de unul sau mai mulți indivizi din cadrul conducerii persoanelor însărcinate cu guvernarea, angajaților sau unor terțe părți, care implică utilizarea înșelăciunii pentru a obține un avantaj injust sau ilegal* (IFAC, 2020).

În literatura de specialitate fraudă este văzută ca un act ilegal, care are drept scop obținerea de beneficii financiare (Le Maux *et al.*, 2013; Simeunović *et al.*, 2016).

Activitățile frauduloase pot implica o varietate de condiții, care conțin „spălarea banilor, amenințări la adresa securității cibernetice, evaziune fiscală, daune de asigurare frauduloase, cecuri bancare falsificate, identitate furt și finanțarea terorismului, precum și în instituții financiare, guverne, asistență medicală, public sector și asigurări” (Mansour *et al.*, 2020; Okoye *et al.*, 2019).

Cazurile de fraudă financiară continuă să crească, prin urmare, în studiu s-a creat o analiză bibliometrică pentru

a oferi o imagine cu privire la preocuparea cercetătorilor în ceea ce privește fraudă financiară și cât de dezbătut se află acest aspect în literatura de specialitate.

Prezentul studiu este împărțit în patru secțiuni care conțin: o scurtă introducere, o revizuire a literaturii de specialitate în ceea ce privește fraudă financiară, metodologia cercetării, constatări și interpretări asupra diferitelor considerații și probleme elaborate în răspunsul la întrebările de cercetare. Acest studiu și-a propus să obțină o înțelegere mai aprofundată a fraudei financiare atât la nivel național, cât și la nivel mondial.

2. Trecerea în revistă a literaturii de specialitate

În literatura de specialitate, fraudă a cunoscut un progres semnificativ în ceea ce privește definirea acesteia. Multe dintre definiții au în comun cuvinte cheie informative sau terminologii. De exemplu: fraudă este un act „intenționat”, „deliberat”, „acțiune intenționată”, „omisiune”, „denaturare”, „a deghiza”, „înșela”, „induce părțile interesate în eroare” și „înșelați administratorii de entități, autoritățile de reglementare și părțile interesate” (Rezaee, 2005; Apostolou *et al.*, 2000; Ozkul & Pamukcu, 2012; Ozili, 2015).

Din multitudinea de definiții ale fraudei, un fapt central este că, în ciuda diferențelor aparente de conceptualizare a noțiunii de fraudă, aceasta rămâne un act perpetuat de obicei împotriva unei entități sau a unei persoane, de către un individ sau un grup de indivizi, pentru câștiguri personale sau în beneficiul companiei lor (Owusu *et al.*, 2021).

Potrivit Standardelor Internaționale de Audit (ISA), se disting două tipuri de fraude, respectiv: fraude asupra raportărilor financiare (*fraudulent statement*) și deturnarea de active (*asset misappropriation*) (Alqatan *et al.*, 2020).

Raportarea frauduloasă constă în acele denaturări săvârșite în mod voluntar asupra situațiilor, atât cu caracter financiar, cât și nefinanciar, raportate de entitate, cu scopul inducerii în eroare a utilizatorilor situațiilor financiare (ACFE, 2022).

Fraudă asupra situațiilor financiare implică aproape întotdeauna fie supraevaluarea activelor, veniturilor și a profiturilor, fie subevaluarea datoriilor, cheltuielilor, respectiv a pierderilor după caz (ACFE, 2022). În ceea ce privește fraudele asupra situațiilor cu caracter nefinanciar, de regulă, acestea au loc cu precădere asupra documentelor de uz intern și de gestiune proprie a entității (Singleton & Singleton, 2010).

În ceea ce privește furtul de active se pot enumera fraudele săvârșite asupra numerarului sau a altor echivalente de trezorerie, precum și fraudele asupra stocurilor sau bunurilor de natura obiectelor de inventar prin însușirea ilegală a acestora (IFAC, 2020).

Din perspectiva ISA 240, factorii care determină apariția riscului de fraudă sunt în principal influențați de anumite particularități ale companiei, de mediul de control intern, de condițiile specifice sectorului de activitate, respectiv de anumite caracteristici operaționale (Jaba *et al.*, 2012).

În ultimele decenii, fraudă financiară a adus pierderi șocante economiei globale, amenințând eficiența și stabilitatea piețelor de capital. Înăutătând lucrurile, epidemia de coronavirus (Covid-19) care a debutat în anul 2020 a perturbat piețele financiare naționale și internaționale în moduri fără precedent, sporind riscul de a fi vulnerabil la fraude financiare (Karpoff, 2021)

Așa cum este definită de Black's Law Dictionary, fraudă se referă la o cunoaștere greșită a adevărului sau la ascunderea unui fapt material pentru a determina pe altul să acționeze în detrimentul său (Zhu *et al.*, 2021).

În multe studii s-a reliefat faptul că apariția fraudelor financiare are la bază o serie de factori principali, cum sunt presiunile, oportunitățile, raționamentele, respectiv capacitatea de a săvârși astfel de acte ilegale. Acești factori se împart la rândul lor în alte subgrupe de factori care contribuie într-o mare proporție la apariția fraudelor.

Factorii presiuni, oportunități și raționamente sunt cei mai discutați în literatura de specialitate, apăruți sub forma unui Triunghi al fraudei (propus de Donald Cressey), în timp ce alți cercetători consideră că pe lângă acești trei factori ar mai trebui adăugați și capacitatea celui care comite acte frauduloase, stimulentele și constrângerile (Ozili, 2020).

În acest sens, Kassem & Higson (2012) susțin că este semnificativ pentru auditori să ia în considerare toate modelele de fraudă pentru a înțelege mai bine de ce apare fraudă. Aceștia sugerează că toate modelele (Fraud Triangle, Fraud Diamond, Fraud Scale și Model MICE) ar trebui privite ca o extensie a modelului triunghiului fraudei al lui Cressey și ar trebui să fie integrate într-un singur model, „Noul model al triunghiului fraudei”, care include motivația, oportunitatea, integritatea și capacitățile celui care comite fraude.

În timp ce în multe studii sunt prezentați factorii care determină apariția fraudelor financiare, plecând de la cele mai cunoscute teorii din literatura de specialitate, sunt și

studii care încearcă să prezinte modalități moderne de detectare și prevenire a fraudei financiare, respectiv cui îi este atribuită responsabilitatea detectării unor astfel de acte ilicite.

În acest sens, poate fi amintit studiul lui *Abbas, Albrecht, Vance și Hansen (2012)*. Având în vedere necesitatea unor metode de identificare mai robuste, în studiu a fost folosită o abordare a științei designului pentru a dezvolta *MetaFraud*, un nou cadru de meta-învățare pentru detectarea îmbunătățită a fraudelor financiare.

Un subiect care se află în prezent într-o continuă dezbateră vizează problematica de gen. În literatura de specialitate sunt studii care reliefează faptul că femeile ar trebui să fie mult mai prezente în consiliile corporative (Nguyen *et al.*, 2020; Sabău *et al.*, 2022). Acest subiect a fost abordat și de Liao *et al.* (2019), prin ale căror rezultate s-a constatat că femeile au o tendință scăzută în a se implica în acte frauduloase.

De menționat sunt și studii care investighează impactul pandemiei de Covi-19 asupra apariției riscului de fraudă financiară. În studiul său Karpoff declară că au început să apară noi metode de fraudare și că epidemia de Covid-19 provoacă opriri economice și scăderi ale capitalului companiei, ceea ce mărește posibilitatea de fraudă (Karpoff, 2021).

3. Metodologia cercetării

Utilitatea analizei publicațiilor științifice este dată de progresul notabil al cercetării din toate domeniile, respectiv din dorința cercetătorului de a furniza informații relevante prin realizarea unor studii de calitate (Mateș & Pordea, 2021).

Bibliometria este o metodă de cercetare care presupune analiza comparativă a numărului de publicații în domeniul științific pe țări sau instituții (Pătărlăgeanu *et al.*, 2020).

Analiza bibliometrică studiază și clasifică cantitativ materialul bibliografic. În ultimii ani, a devenit foarte populară evaluarea stadiului artei unei discipline științifice, motivată în principal de dezvoltarea tehnologică (Merigó & Yang, 2017).

Analiza bibliometrică a devenit una dintre cele mai utilizate în cercetările din ultimii ani (Donthu *et al.*, 2021), iar popularitatea sa poate fi atribuită avansării, disponibilității și accesibilității unor software care permit realizarea unei astfel de analize, precum Gephi,

Leximancer, VOSviewer și baze de date științifice precum Scopus și Web of Science.

Întrucât subiectul cercetării vizează analiza riscului de fraudă în auditul financiar, s-a considerat a fi oportună a se realiza o analiză bibliometrică pentru a se vedea relevanța acestei teme în literatura de specialitate. În acest sens, au fost extrase un set de informații din baza de date Web of Science Core Collection, una dintre cele mai importante și utilizate platforme de publicații științifice din lume. Motivul alegerii acestei baze de date a constat în faptul că aceasta conține publicații de cel mai înalt nivel sub aspectul relevanței cercetării științifice. În plus, această platformă conține un număr impresionant de publicații, pe o perioadă îndelungată de timp.

S-a considerat oportună folosirea analizei bibliometrice pentru a se răspunde la următoarele întrebări de cercetare:

Q1. Care este tendința publicării articolelor privind fraudă financiară din 2012 până în 2022?

Q2. Care sunt țările cu cele mai multe publicații din aria fraudei financiare?

Q3. Cum colaborează autorii din diferite țări la publicarea de articole legate de fraudă financiară?

Q4. Care sunt cuvintele cheie cel mai frecvent întâlnite în literatura de specialitate, asociate fraudei financiare?

Q5. Care sunt cele mai răspândite teme legate de fraudă financiară în rândul cercetătorilor?

4. Rezultate și discuții

În urma aplicării unei analize de tip descriptiv s-au obținut o serie de rezultate privind evaluarea frecvenței de apariție a unui subiect de cercetare, a unui anumit tip de studiu, precum și a numărului de articole dedicate fraudei în perioada analizată.

Pentru a extrage un număr cât mai relevant de publicații s-au folosit cuvinte cheie precum: fraudă financiară, risc de fraudă, audit financiar, detectarea fraudei. A rezultat un eșantion statistic format din 5.979 de lucrări științifice, dintre care 5.826 sunt redactate în limba engleză, restul de 153 de publicații sunt redactate în alte limbi (Tabelul nr. 1).

Tabelul nr. 1. O prezentare generală a pașilor din studiu

Cuvinte cheie	Perioada analizată	Sursa	Numărul de articole	Tip analiză	Program
Frauda financiară	2012 – 2022	Web of Science	5.979	Analiză bibliometrică	VosViewer
Riscul de fraudă				Analiza factorială a corespondențelor multiple	SPSS
Audit financiar Detectarea fraudei					

Sursa: prelucrare proprie

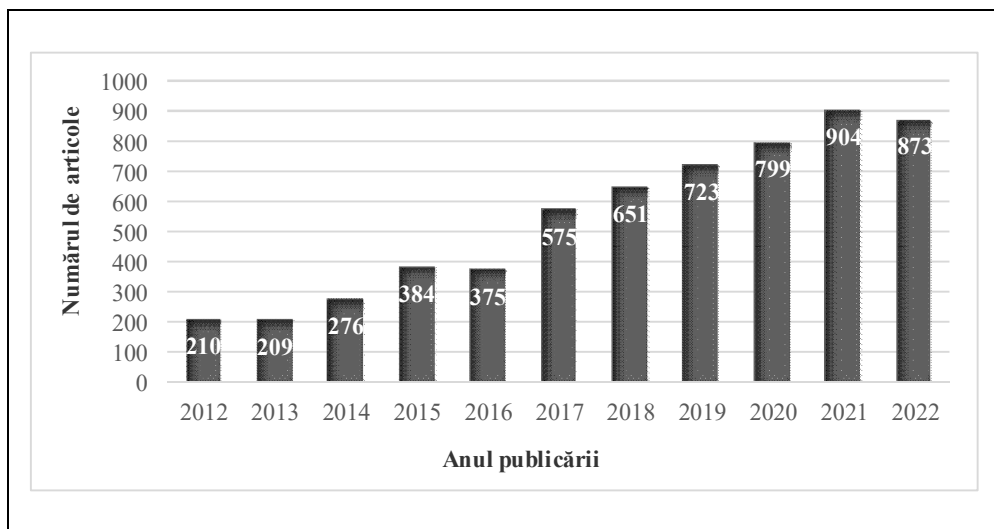
4.1. Detalii descriptive ale publicațiilor

4.1.1. Numărul de articole publicate în fiecare an (Q1)

În **Figura nr. 1** este reprezentat grafic numărul de publicații având ca subiect fraudă financiară și

repartizarea lor anuală în perioada 2012-2022. S-a eliminat din prezentare anul 2023, întrucât acesta nu era încheiat, iar comparația grafică nu are relevanță.

Figura nr. 1. Repartizarea pe ani a lucrărilor științifice care au ca subiect fraudă financiară în perioada 2012-2022

Sursa: prelucrare proprie

Trendul crescător al publicațiilor arată că interesul cercetătorilor pentru probleme legate de detectarea și prevenirea fraudelor financiare a crescut semnificativ. Astfel, dacă în anii 2012 și 2013 se regăsesc 209, respectiv 210 lucrări pe tema riscului de fraudă în baza de date Web of Science, în 2021 sunt publicate 904 studii de acest fel, urmat de un număr de 873 de publicații în anul

2022. Acest aspect reliefează faptul că fraudă financiară a devenit un subiect care primește din ce în ce mai multă atenție din partea cercetătorilor, și nu numai, ca urmare a consecințelor nefaste pe care aceasta le poate genera asupra societății umane.

Mai mult decât atât, preocuparea din ultimii ani în ceea ce privește fraudă financiară poate fi pusă

și pe seama apariției inopinate a pandemiei de Covid-19. Înrautățind lucrurile, epidemia de coronavirus (Covid-19) care a debutat în anul 2020 a perturbat piețele financiare naționale și internaționale în moduri fără precedent, sporind riscul de a fi vulnerabil la fraude financiare

(Karpoff, 2021; Zhu *et al.*, 2021).

4.1.2. Publicații pe țări (Q2)

Tabelul nr. 2 prezintă primele 20 de țări care au publicat cele mai multe articole având ca subiect frauda financiară.

Tabelul nr. 2. Numărul de lucrări științifice repartizate pe țară			
Nr. crt.	Țară	Număr de lucrări științifice publicate	Număr de citări
1	SUA	1.460	20.739
2	China	939	9.988
3	Anglia	464	4.857
4	India	452	2.913
5	Australia	266	4.156
6	Germania	233	2.941
7	Canada	228	3.967
8	Brazilia	204	2.268
9	Spania	194	4.287
10	Italia	192	2.824
11	Franța	171	1.868
12	Malaysia	166	1.329
13	România	150	348
14	Coreea de Sud	118	1.396
15	Olanda	117	1.626
16	Indonezia	112	268
17	Turcia	111	930
18	Iran	108	923
19	Belgia	106	1.621
20	Portugalia	104	2.062

Sursa: prelucrare proprie

Din analiza datelor din **Tabelul nr. 2**, se poate observa că în perioada analizată, 2012-2022, cele mai multe publicații de lucrări științifice au fost realizate de către Statele Unite ale Americii, cu un număr de 1.460 de publicații, urmate de China, cu un număr de 939 de lucrări publicate pe tema analizei riscului de fraudă financiară. O preocupare vizibilă și semnificativă din partea cercetătorilor americani în ceea ce privește frauda financiară poate veni din dorința acestora de a contribui la reducerea unor astfel de acte, care au adus de-a lungul timpului în SUA la numeroase scandaluri și pierderi financiare. În acest sens, pot fi menționate acele acte frauduloase din cadrul entității Watergate (SUA, 1970) (Petreanu, 2018).

De menționat pot fi și recente scandaluri financiare care au avut drept consecințe o serie de falimente răsunătoare, ca urmare a unor scheme complexe de delapidare, raportare financiară inadecvată, de tipul Enron 2001,

WorldCom 2002, Arthur Andersen 2002, Société Générale 2008, Lehman Brothers 2010 sau Olympus Corporation 2011 (Arens *et al.*, 2012; Robu, 2014; Petra *et al.*, 2020).

Totodată se observă și o preocupare a țărilor europene pe tema fraudei financiare; în acest sens pot fi enumerate: Anglia, Germania, Franța, Spania, Olanda, Italia, România, Belgia etc. Cele mai multe lucrări științifice la nivel european sunt publicate de către Anglia, cu un număr de 464 de articole. Problematika fraudei financiare și a impactului său asupra mediului de afaceri nu este încă suficient de mult tratată în majoritatea statelor europene, dovadă fiind numărul restrâns de lucrări științifice pe această temă, cele mai multe publicații fiind din partea țărilor dezvoltate. Acest aspect poate fi pus pe seama existenței unor reglementări, respectiv acte normative prin care se stabilesc atribuții ale diverselor organisme de stat (spre exemplu, în cazul României –

Tabelul nr. 3. Cuvinte-cheie utilizate de autori în cercetările privind riscul de fraudă

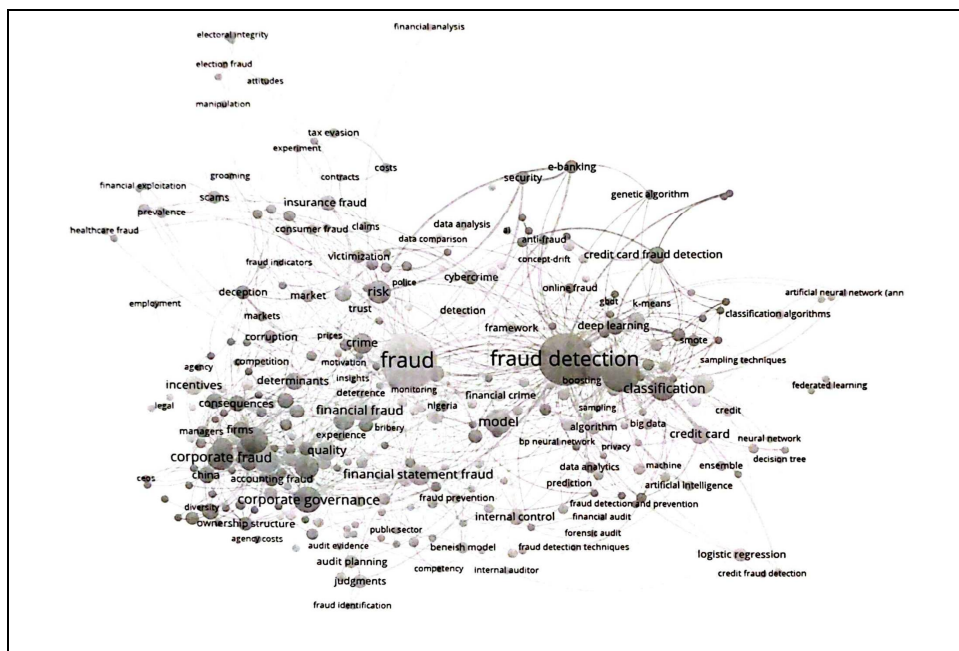
Nr. crt.	Cuvânt-cheie	Numărul de apariții
1	Detectarea fraudei	931
2	Fraudă	898
3	Guvernanță corporativă	329
4	Fraudă corporativă	315
5	Raportare financiară frauduloasă	254
6	Model	232
7	Managementul rezultatelor	218
8	Fraudarea situațiilor financiare	207
9	Spălare de bani	201
10	Proprietate	197
11	Control intern	190
12	Regresie logistică	189
13	Audit	186
14	Guvernanță	175
15	Risc	165
16	Fraudă contabilă	153
17	Angajamente discreționare	147
18	Criză financiară	138
19	Angajamente	131
20	Calitate	116

Sursa: prelucrare proprie

Figura nr. 3 prezintă cele mai relevante cuvinte-cheie identificate în eșantionul studiat pe baza intensității

legăturii cu alte cuvinte-cheie și a apariției simultane în aceeași lucrare.

Figura nr. 3. Rețeaua de legătură dintre cuvintele-cheie privind frauda financiară

Sursa: prelucrare proprie în VOSwiewer

Din **Figura nr. 3** se poate observa care sunt cele mai relevante cuvinte-cheie identificate în lucrările științifice care abordează tema riscului de fraudă. Astfel, cuvintele-cheie cu cele mai multe apariții în studiile care tratează ca subiect de cercetare fraudă sunt: „detectarea fraudei”, „gubernanța corporativă”, „frauda corporativă”, „modele”, „calitate”, „risc” etc.

În urma analizei bibliometrice întreprinse s-a constatat că în perioada analizată a existat un interes ridicat față de acest subiect. Cu toate acestea, o preocupare sporită începe să fie vizibilă începând cu anul 2021, când se constată un număr de 904 publicații. Acest fapt poate fi pus pe seama apariției și manifestării neașteptate a pandemiei de Covid-19, un moment imprevizibil care a reușit să provoace o criză economică semnificativă la nivel mondial (Kenway & Holden, 2020; Tahir *et al.*, 2020).

În funcție de obiectivele de cercetare prezentate în studiile analizate, acestea au putut fi clasificate în trei mari categorii, după cum urmează: *articole de tip literature review* – care presupun o trecere în revistă a literaturii de specialitate pe tema fraudei financiare, *studii empirice* – prin care se validează ipoteze ale cercetării și *studii critice*

sau de tip meta-analiză – prin care se realizează analize, interpretări și aprecieri asupra unui fenomen, asemănări și deosebiri, cauze ale apariției, respectiv mijloace de combatere a acestuia. De menționat este faptul că studiile de tip literature review și cele care folosesc o analiză de tip critică sunt într-un număr redus, comparativ cu studiile empirice particularizate pe diverse zone geografice în funcție de regiunea din care se află autorii acestora (Robu, 2012).

4.1.5. Subiecte de cercetare în ceea ce privește fraudă financiară

O analiză mai amănunțită privind interesul pentru anumite teme de cercetare din zona fraudei financiare indică existența unei afinități pentru o serie de subiecte, prezentate în **Tabelul nr. 4**. Aceste subiecte de cercetare vizează istoria fraudei, rolul auditorului financiar, modalități de depistare și metode de prevenire a actelor frauduloase, factorii determinanți ai probabilității de apariție, tipologii de fraude, respectiv importanța implementării sistemului de control intern în prevenirea unor astfel de acte.

Tabelul nr. 4. Structura eșantionului în funcție de subiectul tratat

Nr. crt.	Cuvânt-cheie	Procent (%)	Procent cumulativ (%)
1	Istorie & taxonomie	11	11
2	Rolul profesiei	29	40
3	Factori determinanți	8	48
4	Prevenire și detectare	6	54
5	Modele pentru detectare	8	62
6	Riscul de fraudă	6	68
7	Tipuri de fraudă	5	73
8	Fraude faimoase	5	78
9	Control intern	11	89
10	Impactul fraudei	11	<u>100</u>
TOTAL		100	

Sursa: prelucrare proprie

Conform diagramei din **Figura nr. 4** se poate observa că, la nivelul anului 2012, cele mai multe articole erau orientate spre studiul importanței controlului intern în depistarea fraudelor financiare, respectiv rolul auditorului în investigarea și detectarea unor astfel de acte. Ulterior, anii 2014, 2015, 2016 adâncesc această problemă prin studierea factorilor determinanți, modele de

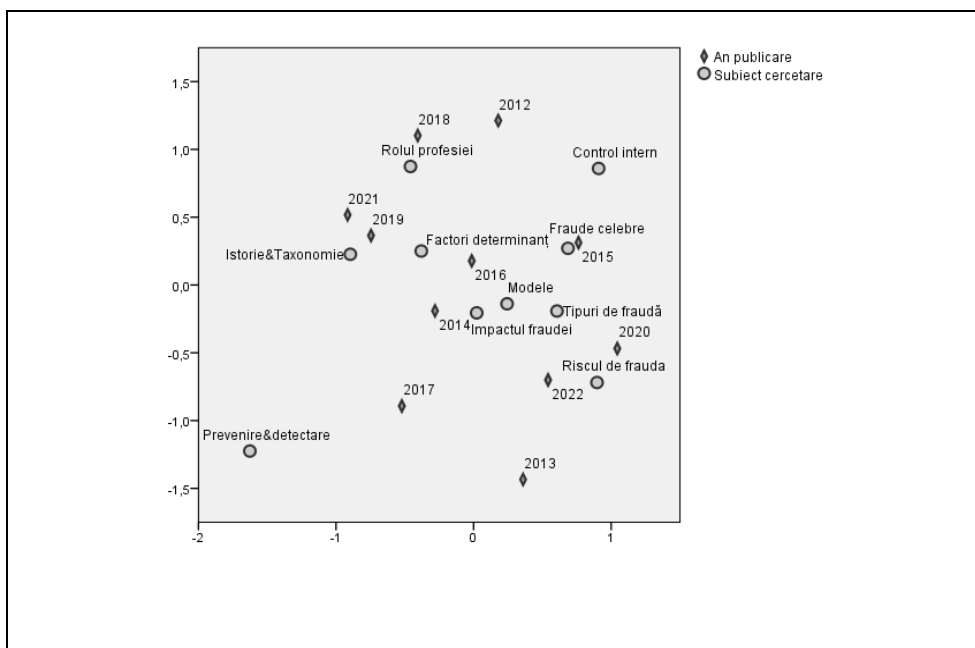
depistare a fraudelor, impactul acestora asupra poziției și performanței entității, respectiv tipuri de fraudă des întâlnite. La nivelul anului 2018 se pot observa o serie de încercări de analiză a riscului de fraudă, a rolului profesiei de auditor în prevenirea și detectarea riscului de fraudă.

În perioada cuprinsă între 2019-2022 se reiau o serie de idei, precum rolul profesiei contabile în prevenirea și

combaterea fraudei, impactul acestui fenomen asupra entității, dar și asupra investitorilor și chiar o analiză a influenței sistemului de control intern asupra riscului de fraudă, respectiv se aduc în discuție și o serie de fraude celebre care au avut consecințe nefaste asupra economiei.

Perioada 2019-2021 este marcată de o atenție a cercetărilor către originile și factorii determinanți ai fraudei. Acest aspect poate fi pus și pe seama apariției și manifestării inopinate a pandemiei de Covid-19, care a provocat un șoc brusc economiei naționale, cât și internaționale.

Figura nr. 4. Dinamica subiectelor de cercetare ale studiilor considerate în perioada 2012-2022

Sursa: prelucrare proprie în SPSS 22.0

Pe baza studiilor incluse în eșantionul analizat, s-a realizat o trecere în revistă a principalelor idei cu privire la problematica fraudei financiare, în perioada 2012-2022.

În literatura de specialitate au fost propuse multe definiții ale fraudei, variind de la cele precum „obținerea de bunuri și/sau bani prin înșelăciune”, până la cele care susțin că fraudă este „un efort uman, care implică înșelăciune, cu un scop bine intenționat, încălcarea încrederii etc.” (Yu, 2013).

În studiile lor, Sakel *et al.* (2010) și Mangala, *et al.* (2009) oferă o incursiune în istoria fraudei, de la primele atestări din antichitate și până la fraudele epocii moderne și contemporane. Omoteso & Obalola (2014) ajung la concluzia că eficacitatea auditului intern influențează pozitiv identificarea actelor frauduloase, în timp ce Zager consideră că responsabilitatea principală pentru

prevenirea și detectarea fraudei depinde de management, consiliile de administrație, comitetele de audit, toți au un rol în asigurarea unor situații financiare fiabile.

Factorii presiuni, oportunități și raționamente sunt cei mai discutați în literatura de specialitate, apăruti sub forma unui „Triunghi al fraudei” (propus de Donald Cressey), în timp ce alți cercetători consideră că, pe lângă acești trei factori, ar mai trebui adăugați și capacitatea celui care comite acte frauduloase, stimulentele și constrângerile (Ozili, 2020).

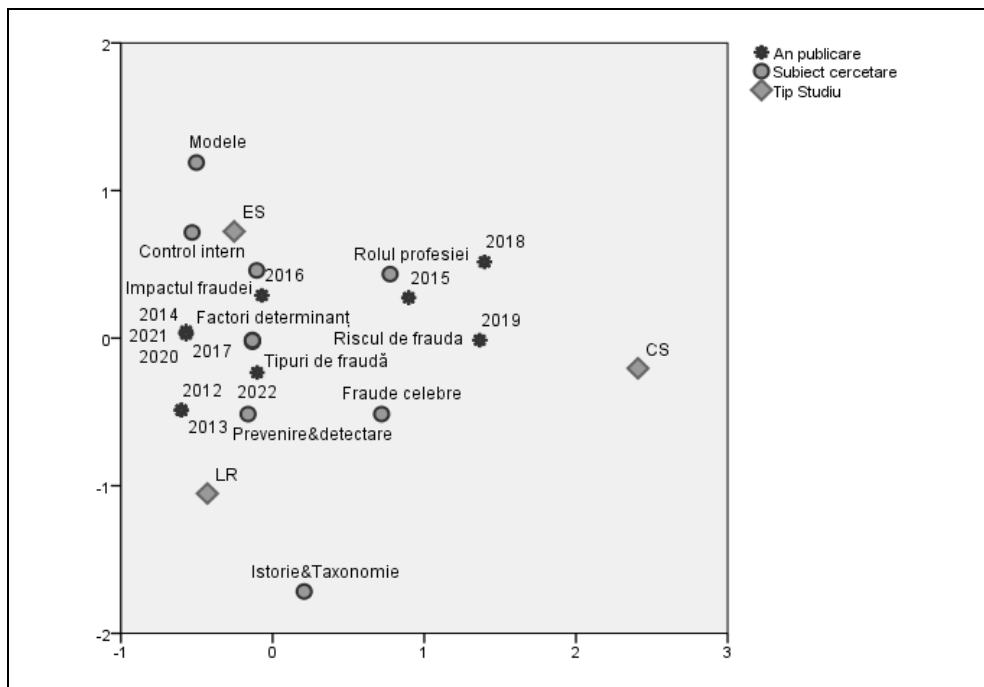
În acest sens, Kassem & Higson (2012) susțin că este semnificativ pentru auditori să ia în considerare toate modelele de fraudă pentru a înțelege mai bine de ce apare fraudă. Aceștia sugerează că toate modelele (Fraud Triangle, Fraud Diamond, Fraud Scale și Model MICE) ar trebui privite ca o extensie a modelului triunghiului fraudei

al lui Cressey și ar trebui să fie integrate într-un singur model, „Noul model al triumphiului fraudei”, care include motivația, oportunitatea, integritatea și capacitățile celui care comite fraude.

În timp ce în multe studii sunt prezentați factorii care determină apariția fraudelor financiare, plecând de la cele mai cunoscute teorii din literatura de specialitate, cu toate acestea sunt și studii care încearcă să prezinte modalități moderne de detectare și prevenire a fraudei financiare, respectiv cui îi este atribuită responsabilitatea detectării unor astfel de acte ilicite.

În acest sens, poate fi amintit studiul lui Abbasi, Albrecht, Vance și Hansen (2012). Având în vedere necesitatea unor metode de identificare mai robuste, în studiu a fost folosită o abordare a științei designului pentru a dezvolta MetaFraud, un nou cadru de meta-învățare pentru detectarea îmbunătățită a fraudelor financiare. Legat de prevenirea fraudei, în numeroase studii se nuanțează ideea că aceasta se poate realiza prin implementarea unui sistem eficient de control intern (Zelmyanti & Anita, 2015).

Figura nr. 5. Distribuția subiectelor de cercetare pe tipuri de studii în perioada 2012-2022

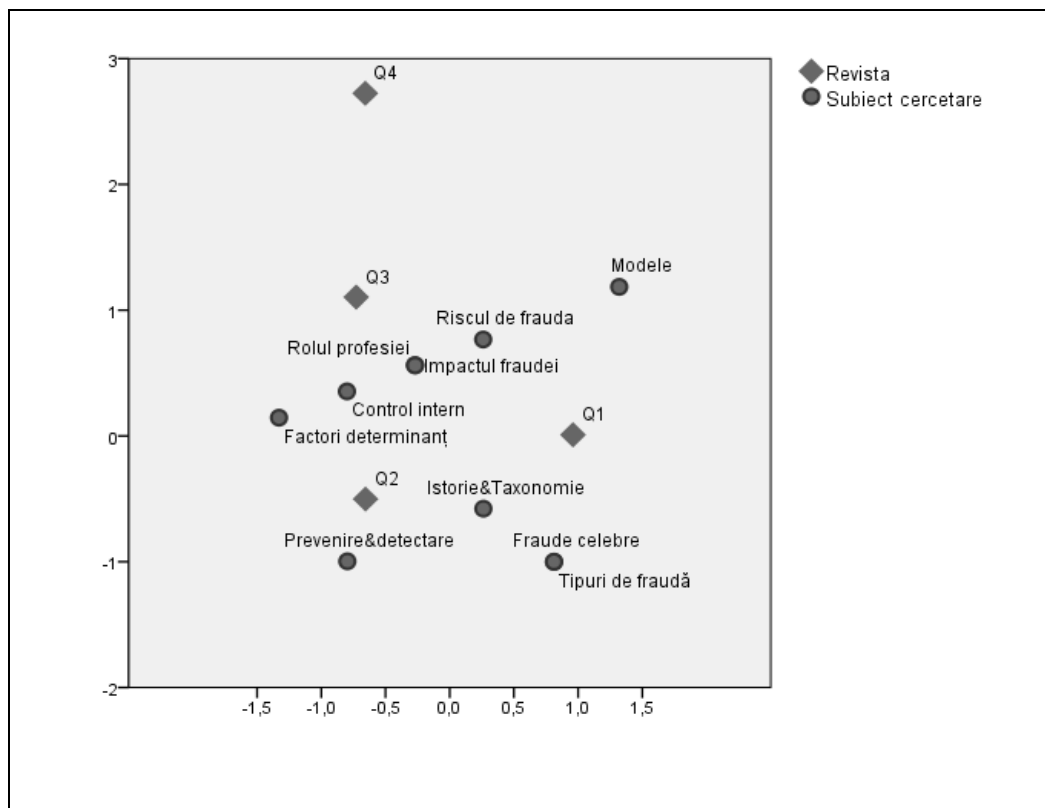
Sursa: prelucrare proprie în SPSS 22.0

În ceea ce privește legătura dintre tipologia și subiectele articolelor analizate în perioada 2012-2022 s-a constatat că, la nivelul literaturii de specialitate ce tratează ca subiect fraudă, se poate observa că cele mai multe sunt studii empirice (**Figura nr. 5**). Temele abordate de aceste studii fac referire la impactul fraudei asupra entității, la modelele utilizate în depistarea fraudelor, dar și în evaluarea riscului de fraudă, factorii determinanți și rolul controlului intern în prevenirea de acte frauduloase. Studiile orientate spre o abordare critică vizează prezentarea realității a ceea ce presupune fraudă

și care sunt consecințele pe care acest act le poate avea asupra mediului economic. Principalele subiecte vizează fraudele celebre, tipurile de fraudă, impactul fraudei asupra mediului entității sau analiza critică în ceea ce privește metodele de detectare și prevenire a fraudei.

Numărul studiilor științifice de tip literatură review este relativ redus, iar subiectele abordează cu precădere istoria fraudei financiare și prezentarea de taxonomii.

Figura nr. 6. Distribuția subiectelor de cercetare pe tipuri de jurnale în perioada 2012-2022

Sursa: prelucrare proprie în SPSS 22.0

În ceea ce privește legătura dintre subiectele articolelor publicate și categoria din care fac parte jurnalele considerate, în perioada 2012-2022, la nivelul literaturii de specialitate care tratează problematica fraudei financiare se poate observa că cele mai multe articole sunt publicate în reviste ce fac parte din categoriile Q1, Q2, respectiv Q3 (Figura nr. 6). În jurnale cotate cu Q1 există studii ce au avut ca subiect factorii determinanți ai fraudei, analiza influenței sistemului de control intern, istoria fraudei financiare.

Din categoria jurnalelor cotate cu Q2 fac parte studii ce au analizat metode de prevenire și detectare a fraudei, tipuri de fraude, respectiv fraude celebre. Ulterior, pentru Q3 s-au găsit articole ce au abordat subiecte precum rolul auditorului financiar în prevenirea fraudelor, impactul fraudei asupra mediului firmei, modele propuse pentru depistarea fraudelor.

5. Concluzii

De-a lungul timpului societatea umană a fost martora diverselor scandaluri financiare, care au avut ca principali actori și reprezentanți ai profesiei contabile, care folosindu-se de încrederea acordată de investitori și-au însușit cunoștințele în săvârșirea sau complicitatea la fraudă.

Entitățile se confruntă în prezent cu numeroase riscuri, cum sunt, riscul financiar, riscul lanțului de aprovizionare și probleme de reglementare, care le afectează toate în moduri diferite și în grade diferite. Riscul de fraudă este o problemă în creștere, afectând atât entitățile publice și private, cât și toate țările și toate sectoarele economiei, în special în lumina recente crize financiare globale. Frauda constituie o procedură complexă, dinamică, care se adaptează constant la mediul actual. Acesta este motivul pentru care fraudă este greu de detectat și chiar mai greu a se dovedi în instanță.

La nivelul unei entități un program eficient de luptă antifraudă este susținut, pe de o parte, de cultura organizațională a acesteia, care să sancționeze astfel de acte frauduloase, de o serie de politici și proceduri de prevenire, respectiv, de utilizare a unor indicatori care să poată semnală apariția fraudelor. În cadrul entității, detectarea actelor frauduloase de natură financiară nu este un lucru destul de ușor de realizat, acesta fiind determinat de o serie de factori care țin atât de profesionalismul celui care se ocupă cu depistarea lor, dar și de specificul entității asupra căreia s-au realizat fraudele.

Detectarea fraudelor financiare poate fi realizată de către auditorul financiar prin înțelegerea de către acesta a unor elemente semnal care oferă indicii clare în ceea ce

privește existența actelor frauduloase.

Acest studiu a vizat o analiză aprofundată a fraudei financiare, care a fost realizată cu ajutorul analizei bibliometrice. În urma interogărilor de căutare în Web of Science a rezultat un număr semnificativ de publicații, respectiv 5.979 articole, pentru perioada 2010-2022. În general, rezultatele acestui studiu indică faptul că studiile și publicațiile având ca subiect fraudă financiară au crescut semnificativ. În plus, s-a constatat că cele mai multe publicații pe scară largă au fost sub formă de jurnale și scrise în limba engleză. Mai mult decât atât, s-a constatat că impactul publicațiilor care tratează fraudă financiară este destul de mare. Acest aspect este indicat de nivelul ridicat de citări pe fiecare document.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

- Abbasi, A., Albrecht, C., Vance, A., Hansen, J. (2012). MetaFraud: A Meta-Learning Framework for Detecting Financial Fraud. *Management Information Systems Research Center*, Vol. 36, No. 4, pp. 1293-1327
- Abdullahi, R., Mansor, N. (2015). Fraud Triangle Theory and Fraud Diamond Theory. Understanding the Convergent and Divergent For Future Research. *International Journal of Academic Research in Accounting, Finance and Management Sciences*, Vol. 5, No. 4, pp. 38-45
- Alqatan, A., Hussainey, K., Khlif, H. (2020). Corporate Governance and its implications on accounting and finance. *Igi Global, USA*, p. 218
- Andoh, C., Quaye, D. and Akomea-Frimpong, I. (2018). Impact of fraud on Ghanaian SMEs and coping mechanisms. *Journal of Financial Crime*, Vol. 25 No. 2, pp. 400-418
- Apostolou, B., Hassell, J. M., Webber, S. A. and Sumners, G. E. (2001). The Relative Importance of Sas No. 82. Management Fraud Risk Factor. *Behavioral Research in Accounting*, Vol. 13, No. 1, pp. 1-24
- Arens, A., Elder, R., Beasley, M. (2012). Auditing and assurance services: an integrated approach, 14th edition, *Pearson Education*, New Jersey, p. 341
- Asmah, A.E., Atuilik, W.A. and Ofori, D. (2019). Antecedents and consequences of staff-related fraud in the Ghanaian banking industry. *Journal of Financial Crime*, Vol. 26, No. 3, pp. 669-682
- Association of Certified Fraud Examiners – ACFE (2022). *Fraud Examiners Manual*, ACFE, Austin
- Boyle, D., DeZoort, F., and Hermanson, D. (2015). The effects of internal audit report type and reporting relationship on internal auditors' risk judgments. *Accounting Horizons*, Vol. 29, No. 3, pp. 579
- Chenguel, M. B. (2020). Financial Fraud and Managers, Causes and Effects. *Corporate Social Responsibility*, <https://ideas.repec.org/h/ito/pchaps/217106.html>, pp. 1-10
- DeZoort, F. T., Harrison, P. (2016). Understanding Auditors' Sense of Responsibility for Detecting Fraud Within Organizations, *Journal of Business Ethics*, Vol. 149, pp. 1-18
- Donthu, N., Kumar, S., Mukherjee, D., Pandey, N., Lim, W. M. (2021). How to conduct a bibliometric analysis: An overview and guidelines. *Journal of Business Research*, Vol. 133, p. 285
- Hughes, J., Michell, P.A., Ramson, W.S. (Eds) (1992). *The Australian Concise Oxford Dictionary*, Oxford University Press
- International Standards on Auditing – Standardele Internaționale de Audit (2020), IFAC, Vol. I
- Jaba, E., Bălan, C.-B., Robu, I.-B., Roman, M. (2012). Evaluarea statistică a riscului de fraudă în scopul fundamentării opiniei de audit, pe baza modelelor de durată. *Audit Financiar*, Anul X, Nr. 4, p. 15

16. Karpoff, J. (2021). The future of financial fraud. *Journal of Corporate Finance*, Vol. 66, pp. 1-12
17. Kassem, R., Higson, A. (2012). The new fraud triangle model, *Journal of Emerging Trends in Economics and Management Sciences*, Vol. 3, No. 3, p. 191
18. Kenway, P., Holden, J. (2020). Accounting for the variation in the Confirmed Covid-19 Caseload across England: An analysis of the role of multi-generation households, London and time, *New Policy Institute*, pp. 1-10
19. Le Maux, J., Smaili, N., Ben Amar, W. (2013). De la fraude en gestion à la gestion de la fraude. *Revue française de gestion*, No. 231-2, pp. 74-75
20. Liao, L., Chen, G., Zheng, D. (2019). Corporate social responsibility and financial fraud: evidence from China. *Accounting and Finance*, Vol. 59, No. 5, pp. 3.133-3.169
21. Mangala, D., Kumari, P. (2016). Auditors' Perception of Red Flags: Indian Evidence, *Management Mosaic Traversing Across Assorted Research Arena*, pp. 97-111
22. Mansour, A. Z., Ahmi, A., Papoola, O., M, J. (2020). Discovering the global landscape of fraud detection studies: a bibliometric review. *Journal of Financial Crime*, Vol. 30, No. 4, p. 2
23. Marzuki, M. M., Majid, W. Z., Azis, N. K., Haji Abdulatif (2020). Fraud Risk Management Model: A Content Analysis Approach. *Journal of Asian Finance, Economics and Business*, Vol. 7, No. 10, p. 717
24. Mateș, D, Pordea, D. (2021). Calitatea informației contabile – o analiză bibliometrică. *Ceccar Business Review*, No. 10, pp. 9-17
25. Merigó, J., Yang, J.-B. (2017). Accounting Research: A Bibliometric Analysis. *Australian Accounting Review*, Vol. 27, No. 80, p. 72
26. Nguyen, T. T. N., Ibrahim, S., Giannopoulos, G. (2022). Detecting earnings management: a comparison of accrual and real earnings manipulation models. *Journal of Applied Accounting Research*, Vol. 24, No. 2, pp. 344-379
27. Okoye, E., Amughoro, O.A. and Egbota, C.I. (2019). Fraudulent activities and forensic accounting services. *Journal of Accounting, Business and Social Sciences*, Vol. 1 No. 2, pp. 53-68
28. Omoteso, K., Obalola, M. (2014). The Role of Auditing in the Management of Corporate Fraud, *Ethics, Governance and Corporate Crime: Challenges and Consequences*, Vol. 6, pp. 129-151
29. Owusu, G., M., Y., Koomson, T., A., A., Alipoe, S., A., Kani, Y., A. (2022). Examining the predictors of fraud in state-owned enterprises: an application of the fraud triangle theory. *Journal of Money Laundering Control*, Vol. 25, No. 2, pp. 428-429
30. Ozili, P. K. (2015). Loan Loss Provisioning, Income Smoothing, Signalling, Capital Management and Procyclicality: Does IFRS Matter? Empirical Evidence from Nigeria. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, Vol. 6, No. 2, pp. 224-232
31. Ozili, P. (2020). Advances and issues in fraud research: a commentary. *Journal of Financial Crime*, Vol. 27, No. 1, p. 4
32. Ozili, P., Arun, T. (2020). Spillover of COVID-19: impact on the Global Economy. MPRA Paper, *University Library of Munich*
33. Özkul, F. U., Pamukçu, A. (2012). Fraud Detection and Forensic Accounting. *Emerging Fraud Springer Berlin Heidelberg*, http://dx.doi.org/10.1007/978-3-642-20826-3_2
34. Pătărlăgeanu, S. R., Dinu, M., Constantin, M. (2020). Bibliometric Analysis of the Field of Green Public Procurement. *Amfiteatru Economic*, Vol. 22, No. 53, p. 75
35. Petra, S., Spieler, A.C., (2020). *Accounting Scandals: Enron, Worldcom, and Global Crossing*. Baker, H.K., Purda-Heeler, L. and Saadi, S. (Ed.) *Corporate Fraud Exposed*, Emerald Publishing Limited, Bingley
36. Petreanu, E. (2018). Analiza strategică a rolului auditului intern în optimizarea guvernăței corporative. *Studia Universitaria Moldaviae, Seria Științe exacte și economice*, Nr. 17 (117), p. 48
37. Putra, G., S., A., Dwirandra, A., A., N., B. (2019). The Effect of Auditor Experience, Type of Personality and Fraud Auditing Training on Auditors Ability in Fraud Detecting with Professional Skepticism as a Mediation Variable, *International Research Journal of Management, IT & Social Sciences*, vol. 6, no. 2, pp. 32-43
38. Rezaee, Z. (2005). Causes, consequences, and deterrence of financial statement fraud. *Critical*

Perspectives on Accounting, Vol. 16, No. 3, pp. 277-298

39. Robu, I.-B. (2012). Studiul explorator al cunoașterii problematicei fraudei financiare din perspectiva auditului financiar. *Audit Financiar*, Anul X, pp. 8-16
40. Robu, I. B. (2014). Riscul de fraudă în auditul financiar, *Editura Economică*, București, p. 33
41. Sabău, A. I., Safta, L. I., Achim, M. V., Rus, A. D. I. (2022). A bibliometric analysis on the relationship between corporate governance and financial fraud, *25th RSEP International Conference on Economics, Finance & Business*, p. 27
42. Sakel, N., Tiedemann, T. (2021). Fraud in Accounting and Audit Research (1926-2019) – A Bibliometric Analysis, *Accounting History Review*, <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3798695>, pp. 97-143
43. Salem, M. (2012). An Overview of Research on Auditor's Responsibility to Detect Fraud on Financial Statements, *The Journal of Global Business Management*, vol. 8, no. 2, p. 227
44. Simeunović, N., Grubor, G., Ristic, N. (2016). Forensic accounting in the fraud auditing case. *The European Journal of Applied Economics*, Vol. 13, No. 12, pp. 45-56
45. Singleton, T.W., Singleton, A.J. (2010). Fraud Auditing and Forensic Accounting, 4th edition, *John Wiley & Sons, New Jersey*, p. 62
46. Sudirman, S., Sasmita, H., Djabir, D. M., Krisnanto, B., Muchsidin, F. F. (2021). Effectiveness of Internal Audit in Supporting Internal Control and Prevention of Fraud. *Bongaya Journal of Research in Accounting (BJRA)*, Vol. 4, No. 1, pp. 8-15
47. Tahir, S. H., Tahir, F., Syed, N., Ahmad, G., Ullah, M. R. (2020). Stock market response to terrorist attacks: An event study approach. *Journal of Asian Finance, Economics, And Business*, Vol. 7, No. 9, pp. 31-36
48. Wu, H., Chang, Y., Li, J., Zhu, X. (2022). Financial fraud risk analysis based on audit information knowledge graph. *Procedia Computer Science*, Vol. 199, pp. 780-781
49. Yu, X., (2013). Securities Fraud and Corporate Finance: Recent Developments. *Managerial and Decision Economics*, Vol. 34, No. 7/8, pp. 439-450
50. Zager, L., Malis, S. S., Novak, A. (2016). The Role and Responsibility of Auditors in Prevention and Detection of Fraudulent Financial Reporting, *Procedia Economics and Finance*, Vol. 39, pp. 693-700
51. Zahari, A. I., Said, J., Arshad, R. (2020). Organisational fraud: a discussion on the theoretical perspectives and dimensions. *Journal of Financial Crime*, Vol. 27, No. 1, pp. 283-293
52. Zelmianti, R., Anita, L. (2015). Pengaruh Budaya Organisasi Dan Peran Auditor Internal Terhadap Pencegahan Kecurangan Dengan Pelaksanaan Sistem Pengendalian Internal Sebagai Variabel Intervening. *Jurnal Akuntansi Keuangan dan Bisnis*, Vol. 8, pp. 67-76
53. Zhu, J., Qiu, W., Jian, W. (2021). Evaluating Impacts of the COVID-19 Pandemic on China's Container Ports Based on AIS Big Data. *Journal of Physics: Conference Series*, Vol. 1624, No. 3, pp. 1-5